

ברטיסייה ראשונה: הארץ לא שלנו

שמיטה – כך מכונה במקרא השנה השביעית במחזור של שבע שנים. המקרא קובע כי פעם בשבע שנים כל מי שבבעלותו קרקע צריך "לשמוט" אותה, כלומר לעזוב אותה ולא לעבד את האדמה, ולאפשר לכל אדם להיכנס באופן חופשי לקרקע ולאכול מהיבול.

מהו הרעיון שעומד ביסוד השמיטה? בדברים שלפניכם תוכלו לראות את הסברו של ר' יצחק אברבנאל.*

● קראו את שני הקטעים שלפניכם:

האברבנאל סבור שעל ידי שמיטת הארץ האדם מכיר בכך שהעולם לא שלו אלא של בורא העולם: "אלוהים רצה שכשם שבאמצעות שמירת השבת מעיד עם ישראל על כך שהעולם הוא עולמו של אלוהים, כך גם הארץ הנבחרת - ארץ ישראל - תעיד על כך שהעולם שייך לאלוהים באמצעות מצוות השמיטה. בשל סיבה זו לצד מצוות השמיטה מופיעה מצווה נוספת - מצוות היובל, הקובעת שאדם לא יכול למכור נחלה לתמיד כלשון הפסוק: "והארץ לא תימכר לצמיתות (לתמיד), כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי" מטרתה של מצווה זו היא להבהיר כי ארץ ישראל אינה נתונה לעם ישראל באופן מוחלט ועל כן אדם לא יכול לעשות באדמתו כרצונו".

(אברבנאל, נחלת אבות, ה, יא)

● שונה הוא סיפור תולדותיו של עם ישראל מסיפור תולדותיהם של שאר העמים. בעוד שאר העמים מתארים את אבותיהם כילידי האדמה שעליה הם חיים, אביו של עם ישראל - אברהם - הוא גר שבא מרחוק. הוא נצטווה לצאת ממולדתו אל ארץ זרה. עם ישראל, בשונה משאר העמים, הפך לעם דווקא בגלות, במצרים. בעוד שאר העמים מרגישים שהדבר העיקרי שהופך אותם לעם הוא הישיבה המשותפת על אדמתם, עם ישראל אינו זוכה לחיות תמיד בארץ, ובכל זאת הוא ממשיך להיות עם. הוא שומר תמיד על אי תלות של אביר נוסע, ושעה שהוא משוטט במרחקים הוא נזכר בגעגועים בארץ הרחוקה. בהיותו בגלות נאמן העם לארצו עוד יותר מאשר בשעה שהוא יושב בארצו. אלוהים אומר "כי לי כל הארץ", ועל כן עם ישראל הוא רק גר בארצו.

בשביל עם ישראל, ארץ ישראל היא יותר מחוז געגועים מאשר מקום לחיות בו.

(מעובד על פי דבריו של פרנץ רזנצווייג** בספרו "כוכב הגאולה")

*אברבנאל (1437 - 1508) – מדינאי יהודי, פילוסוף, פרשן מקרא וכלכלן, ממנהיגי היהדות הבולטים בתקופת גירוש ספרד.

**פרנץ רזנצווייג (1886 - 1929) – פילוסוף יהודי גרמני.

ספר החינוך מצווה פ"ד

משרשי המצוה, (1) לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה... והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן ציווה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם... (2) ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון.

• התייחסו בקבוצה לשאלות הבאות:

1. נסחו בשפה שלכם את טענתו של אברבנאל - מדוע יש צורך להניח לקרקע אחת לשבע שנים? (יש לציין שזהו רק אחד הנימוקים שאברבנאל מביא).

2. קראו את הקטע מתוך דבריו של הפילוסוף פרנק רוזנצווייג. לפי דבריו, במה שונה עם ישראל משאר העמים?

3. מהו היחס בין דבריו של אברבנאל לדבריו של פרנק רוזנצווייג? (משלים/ מנוגד/ מוסיף/ לא קשור)

4. האם הרעיון של השמיטה על פי אברבנאל מדבר אליכם? האם דבריו של אברבנאל יכולים להיות רלוונטיים גם לאדם שאיננו דתי?

"זה לא שלי" – מסע למידה שמיטה \ שעור 2

5. כיום רובנו לא חקלאים, האם תוכלו לחשוב על דרך אחרת לבטא את הרעיון שמביע אברבנאל?

6. בחרו אחד מן הקבוצה שיישא נאום בן 3 דקות לפני הכיתה. הנאום יכלול את הנושאים הבאים:
א. נימוק המובא על ידי אברבנאל למצוות השמיטה.
ב. ייחודו של עם ישראל מול עמים אחרים על פי דבריו של רזנצווייג.
ג. דרך אחרת שתביא לידי ביטוי את הרעיון שמביע אברבנאל במציאות שלכם.

7. ספר החינוך מציין שני טעמים לשנת השמיטה, שניהם קשורים לקדוש ברוך הוא, מה הם?
